

Дубасенюк О.А. Медіаосвітні технології підготовки майбутніх педагогів початкових класів у закладах вищої освіти // Плекаємо особистість : наук.-метод. альманах. Вип. 7. Полтава, Лубни: Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», 2024. С 67-71.

*Дубасенюк Олександра Антонівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри професійно-педагогічної, спеціальної
освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир*

МЕДІАОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми зумовлена тими викликами, що у сучасних умовах зростає роль засобів масової інформації, оскільки вони створюють потужні інформаційні потоки, які забезпечують доступність інформації та розширюють можливості для самоосвіти, комунікації, поширення ідей, ведення бізнесу та самореалізації. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призвели вплинули на активне використання медіапродукції, медіаосвіти. Сьогодні практично неможливо уявити сучасне життя без доступу до Інтернету, мобільного зв'язку, телебачення, кінематографу та масових засобів інформації. Однак засоби масової інформації можуть створювати загрозу на рівні індивідуума через можливості маніпулювання, пропаганди та кіберзалякування. Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та засобів масової комунікації в сучасному світі потребує насамперед цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів до вмілого та безпечного їх використання.

Відповідно до положень ЮНЕСКО, медіаосвіта, визнається пріоритетним аспектом культурно-педагогічного розвитку в XXI столітті і охоплює всі види медіа (включаючи друковані, графічні, аудіовізуальні, екранні та інші форми) та різні технології [1]. Ураховуючи сучасні вимоги, навчання майбутніх вчителів початкових класів вимагає від викладачів і студентів комплексного та систематичного підходу щодо медіаосвіти. Медіаосвіта стає важливим інструментом для кращого

розуміння та усвідомлення навчального матеріалу. Майбутні вчителі повинні бути медіаграмотними, тобто володіти навичками критичного аналізу медійних повідомлень та вміти відрізняти факти від думок та маніпуляцій. Вони також мають бути медіакомпетентними, щоб використовувати медіа в освітньому процесі. Це означає, що вчитель повинен знати, як створювати медійні засоби навчання та як інтегрувати медіа в освітній процес.

Мета дослідження: проаналізувати особливості впровадження медіаосвітніх технологій у підготовці майбутніх педагогів початкових класів у закладах вищої освіти.

Медіаосвітні технології та їх різновиди були систематизовані та досліджені в роботах таких авторів як С. Іць, Г. Онкович, Л. Баженової, Е. Бондаренко, В. Грошева G. Bester, L. Brand, J. Groff та інші. У роботах зарубіжних учених, таких як У. Карлсон, Р. К'юбі, Л. Мастерман, С. Мінккінен, Дж. Сіменс, К. Фон Файлітцен та інші, розглядається особливість медіатехнологій, їх базові поняття та основні характеристики.

Українські вчені, такі як О. Волошенюк, М. Грінченко, В. Іванов, Т. Іванова, Л. Кульчинська, А. Литвин, Г. Майборода, Ю. Мірошниченко, О. Мокрогуз, Л. Найдьонова, В. Робак, М. Слюсаревський та інші, проводять дослідження різних аспектів впровадження теорії та практики медіаосвіти в освітній процес закладів середньої та вищої освіти, а також в позашкільну та дозвілєву діяльність.

Різні форми, методи та засоби підготовки майбутніх педагогів для впровадження медіаосвіти докладно досліджуються в роботах учених з Польщі, таких як А. Анджеєвська, Ю. Беднарек, Я. Гайда, А. Лепа, Б. Семенецький, Д. Семенецька, В. Стриковський, М. Танас та інші, а також у роботах українських авторів, таких як Т. Бешок, Г. Дегтярьова, В. Іванов, В. Кондратюк, Л. Покроєва, та інші.

Під нашим керівництвом у Житомирському державному університеті імені Івана Франка проводяться дослідження проблеми медіаосвіти в Україні та підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування медійних технологій у закладах вищої освіти. Виконано магістерське дослідження В. Новіцької «Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в Україні», де проаналізовано стан досліджуваної проблеми у науковій літературі; здійснено аналіз базових понять дослідження, виявлено інноваційні характеристики технологій, форм та методів розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи. Також завершено дослідження здобувача PhD Г. Марченко «Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)», де вона вперше у вітчизняній торії і практиці з позиції сучасних методологічних підходів обґрунтувала історію, базові поняття, періодизацію та тенденції розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи у визначений період [2; 3].

На основі аналізу наукової літератури виявлено, що медіа освітні технології включають в себе як традиційні засоби масової інформації, такі як газети, радіо, телебачення і кіно, так і новітні інформаційні технології, зокрема програмно-апаратні засоби та комп'ютерні пристрої. Медіаосвітні технології включають також сучасні методи і системи обміну інформацією, що дають змогу збирати, зберігати, обробляти і передавати інформацію.

Медіаосвітні технології включають в себе використання як традиційних засобів масової інформації, таких як газети, радіо, телебачення і кіно, так і новітні інформаційні технології, зокрема програмно-апаратні засоби та комп'ютерні пристрої.

Вони також використовують сучасні методи і системи обміну інформацією, що дають змогу збирати, зберігати, обробляти і передавати інформацію.

Під медіаосвітніми технологіями сучасна наука розуміє методи та організаційні засоби, які використовуються в навчальному процесі з використанням різних медійних ресурсів, таких як періодичні видання, радіо, телебачення, кіно, а також програмно-апаратні пристрої для збирання, оброблення, накопичення, збереження та передачі інформації [4].

Рис. 1 Класифікація медіатехнологій

Медіаосвітні технології – це окрема галузь педагогіки, яка спеціалізується на розвитку теорії медіаосвіти і методів навчання з використанням медіапродуктів та мас-медіа. Вона досліджує зміст медіаосвіти, визначає закономірності, принципи, методи та організаційні форми такого навчання. Медіадидактика також прагне гуманізувати

освіту та сприяти підвищенню інтелектуального, культурного, духовного та морального рівня майбутніх фахівців [5].

Медіаосвітні технології характеризуються своєю унікальною здатністю сприяти розвитку критичного мислення та творчих здібностей майбутніх вчителів початкової школи. Вони також допомагають підсилити бажання самостійно навчатися, саморозвиватися і постійно прагнути до здобуття нових знань.

Медіатехнології супроводжують людей вже на протязі тривалого часу, і їх можна умовно класифікувати на п'ять основних типів [6], які представлені на рис. 1.

О. Бондаренко відзначає, що інтеграція медіаосвіти в навчальний процес вносить суттєві зміни у педагогічну діяльність. По-перше, вона ставить перед учителем більш складні завдання. Учителю необхідно не лише мати спеціалізовану підготовку в галузі використання мультимедійних технологій, але й активно використовувати методи педагогіки, пов'язані з ефективним використанням технічних засобів навчання і стимулюванням самостійної творчості учнів. По-друге, частина відповідальності за процес навчання і виховання перекладається на учнів, що сприяє формуванню їхніх індивідуальних освітніх траєкторій. За цих умов пояснення навчального матеріалу вимагає більш активної та інтенсивної взаємодії між учителем і учнем. Також значно ускладнюється сам процес проведення уроку, оскільки вчитель повинен одночасно представляти матеріал, контролювати використання мультимедійних засобів навчання і реагувати на будь-які зміни в аудиторії, щоб забезпечити ефективний зворотний зв'язок [7].

Застосування різних видів інформаційних засобів у навчанні та вихованні, таких як письмові, друковані, електронні, телевізійні, цифрові, включає в себе використання медіаосвітніх технологій. Комбінування різних видів медіатехнологій сприяє підвищенню ефективності навчання. Наприклад, на одному уроці можна використовувати друкові та телевізійні ресурси, а на іншому – цифрові та електронні. Такий різноманітний підхід до використання медіатехнологій може позитивно впливати на навчальний процес, підвищувати зацікавленість майбутніх учителів початкової школи та стимулювати їх до творчості.

У процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи застосовуються медіаосвітні технології, які включають в себе як традиційні засоби масової інформації (різноманітні види видань, радіо, телебачення, кіно та інші), так і сучасні інформаційні технології, зокрема програмно-апаратні засоби, що працюють на комп'ютерах. Використовуються також нові методи та системи обміну інформацією, які дають змогу збирати, зберігати, обробляти та передавати інформацію [8].

Сучасні технології розширюють можливості застосування в навчанні, професійній сфері, особистому розвитку та соціальній діяльності та включають такі аспекти:

1. Використання безкоштовних та вільних електронних ресурсів.
2. Самостійне створення мережного навчального матеріалу.
3. Організація дистанційних консультацій та отримання консультацій віддалено.
4. Участь у спільнотах та групах за інтересами.
5. Освоєння нових концепцій інформаційного середовища.
6. Здобуття нових знань та навичок.
7. Колективна творчість та взаємодія у мережі.
8. Розвиток критичного мислення.
9. Участь у діяльності мережових спільнот [9].

За концепцією впровадження медіаосвіти в Україні формами медіаосвіти розуміється її реалізація в усіх етапах системи неперервної освіти в Україні, а саме: дошкільна, шкільна, позашкільна, медіаосвіта у вищій школі, батьківська освіта, освіта дорослих, неформальна медіаосвіта. Медіаосвіта вищої школи включає в себе підготовку студентів для роботи у мас-медіа сфері, а також надає можливість становлення медіапедагогів та медіапсихологів. Крім цього, елементи медіаосвіти мають бути включені до навчальних програм інших спеціальностей у відповідних обсягах, щоб забезпечити предметну професійну медіаосвіту [10].

Форми медіаосвіти включають в себе різноманітні методи та засоби, які можуть використовуватися для навчання та розвитку учнів у контексті медіа. Для прикладу можна навести декілька форм:

- лекції: лекції можуть бути використані для передачі теоретичних знань та основних концепцій медіаосвіти;
- бесіди: групові обговорення та обмін ідеями про медіафеномени дозволяють учням спільно аналізувати та обговорювати важливі питання;
- письмові роботи: створення різних видів письмових робіт, таких як рецензії, твори, есе, репортажі, статті, міні-сценарії і інше, допомагає розвивати аналітичні та творчі навички учнів;
- створення колажів та афіш: робота з графічними засобами дозволяє учням виразити свої ідеї та поняття про медіа через візуальні засоби;
- кіновідеозйомка: учні можуть створювати власні медіапроекти, включаючи короткометражні фільми або відеоролики, що дозволяє їм вивчати процес створення медіа;
- вікторини, конкурси, диспути: спільні інтерактивні форми дозволяють стимулювати змагальний дух, обмін знаннями та розвиток критичного мислення;
- конференції: участь у наукових або навчальних конференціях сприяє обміну досвідом та інноваційними ідеями в галузі медіаосвіти.

Ці форми навчання розширюють можливості медіаосвіти і допомагають майбутнім вчителям початкової школи засвоювати матеріал більш ефективно та цікаво.

Крім того існують методи навчання медіаосвіти – систематично організовані способи взаємодії між педагогом та студентами, спрямовані на досягнення навчальних та виховних цілей. Методи медіаосвіти представляють собою засоби та стратегії, які використовуються педагогами та студентами для досягнення медіаосвітніх цілей. На основі аналізу методів медіаосвіти, можна зробити висновок, що існує різноманітність підходів і інструментів для впровадження медіаосвіти в навчальний процес. Ці методи можуть бути класифіковані за джерелом знань, рівнем пізнавальної діяльності, логікою пізнання і ступенем інтерактивності. Застосування таких різноманітних методів дає змогу навчати майбутніх учителів початкової школи різним способом сприйняття та розуміння медіа, розвивати їхні критичне мислення, аналітичні та творчі навички.

Таким чином, технології, форми та методи розвитку медіаосвіти майбутніх педагогів початкових класів відіграють важливу роль у підготовці вчителів. Вони дають змогу набути знань і навичок, необхідних для ефективного використання медіа в навчанні та вихованні дітей. Технології медіаосвіти є перспективними новітніми і включають в себе використання різних медіа-засобів, таких як відео, аудіо, графіка, Інтернет, для створення навчальних матеріалів та комунікації з учнями, що сприяє підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Gerbner G. Educators Activists Organize to Promote Media Literacy in U.S. *The New Citizen*. 1995. Vol. 2. № 2. **2. Новіцька В., Дубасенюк О. А.** Зарубіжний досвід розвитку медіаосвіти у закладах середньої та вищої освіти. *Креативна педагогіка*. 2023. Вип. 16. С. 126-132. **3. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В., Марченко Г. В.** Перспективні напрями розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти України процесу. *Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26 січ. Харків ; Ломжа. 2023. Ч. 1. С. 312-316.* **4. Біндас О.М.** Специфіка понять «медіаграмотність», «медіакомпетентність» та «медіаосвіта» в підготовці вчителів іноземних мов. *Освіта та педагогічна наука*, 2929, 3 (175), 20-30. **5. Коновець О.** Медіаосвіта та формування інноваційного середовища в навчальних закладах. *Актуальні питання масової комунікації*. 2007. Вип. 8. С. 31–33. **6. Онкович Г.** Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 130–137. **7. Больц Норберт.** *Абетка медіа* / за загал. ред. В. Ф.

Іванова; переклад з німецької В. Климченка. Київ : *Академія української преси*, Центр вільної преси, 2015. с. **8.** **Гуриненко І. Ю.** Педагогічні умови застосування засобів мас-медіа у професійній підготовці майбутніх державних інспекторів з пожежної безпеки : автореф. дис. канд. пед. наук. Умань, 2003. **9.** **Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ** / [пер. з англ. А. Іщенка]. К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. 324 с. **10.** **Коневщинська О.Е.** Розвиток поняття інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників в аспекті використання соціальних електронних мереж. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Том 45, №1. С.12-22 URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1196>

Дубасенюк Олександра Антонівна

У статті йдеться про роль та особливості медіаосвітніх технологій та їх упровадження в освітній процес закладів вищої освіти. Розкриваються їх сутність, аналізуються форми, методи медіаосвіти, які застосовуються у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів. Визначаються подальші перспективи їх розвитку в системі освіти.

Ключові слова: медіаосвіта, медіа освітні технології, інноваційне середовище.

Dubaseniuk Oleksandra Antonivna

The article deals with the role and features of media educational technologies and their implementation in the educational process of higher education institutions. Their essence is revealed, the forms and methods of media education, which are used in the process of training future primary school teachers, are analyzed. Further prospects for their development in the education system are determined.

Key words: media education, media educational technologies, innovative environment.